

צילום: צביה הור

פרופסור תשבתי והגדה המזוייפת

הוא איננו ידען מלומד, והשניאות שעשה מצחיקות...

אותם היטב, כמו היכרות אינטימית. "ליתר ביטחון ביקשתי כי ישאירו אצלי את ההגדה, כבדיקה יסודית גיליתי את הצילום שממנו זוייפה ההגדה. אברהם יערי הכין ביבליוגרפיה של ההגרות שנרפסו בין השנים 1482 עד 1960. לספר צירף צילום של הגדת גוואדאלאחארה. מתוך הצילום הזה זייף פודה את ההגדה.

אות שעשה היו מצחיקות. למשל — סימנייהמים, בעבר נהגו בעלי בתי הרפוס לצייר ציור מיוחד על כל דף רפוס. ציור זה נקרא סימנימים, מפני שציורי בחלקו השקוף ביותר של הרף. "סימנייהמים של ההגדה האמיתית הוא יד עם פרח בעל המישה עליי כותרת. בהגדה המזוייפת — עלה אחד בלבד.

ועוד: ברף 3 בהגדה המקורית נמצא כתם במילה "רייני", בין האותיות "י" ו"נ". בהגדת יערי נוקה הכתם באופן בלתי נאות, והמילה הפכה ל"ריעו". כך גם בעותק המזוייף.

כשיחה עם הסוחרים הכחיש פודה כי מכר להם עותק מזוייף. בשחצנות גסה אמר כי זכה בירושה בהגדה המקורית, וכי העותק בבית-הספרים הואיהו שאינו מקורי.

נפל בפח

שכרה לעצמו

מנימה אחרי-כך ניסה למכור שלי-שה דפיהגדה לאלברט יאני, סוחר פריסאי. 12 אלף דולר ביקש וקיבל תמורתם. גם יאני שאל בעצתו של הפרופסור תשבתי, וקיבל תשובה דומה. השלושה הגישו תלונה במישטרת ניו-יורק. שלא כמו בירושלים, לא חס שם איש על פודה. המישטרה פתחה בחקירה, שבעיקבותיה הוחלט להעמיד לדין את גבריאל ריגרו-גורס, אחי אשתו של פודה, ואת רפאל פודה.

תשבתי הוזמן להעיד בבית-הדין. ביומו הראשון של המישפט הועלה לרוכבי-העדים ברל ברלין. לפני שפתח בעדותו נאם התובע הפרדלי, ג'וני פרנק, את נאומו-הפתחה של התביעה. הוא אמר כי יש בידי התביעה הוכחות רבות לכך שההגדות שמכר פודה ליאני יעיד מטעמו הפרופסור תשבתי.

פודה, המכיר את תשבתי מימי ירושלים ויודע כי אכן הפרופסור תשבתי הוא ערמומחה, הבין כי נפל בפח שכרה לעצמו. מיד עם תום דבריו התובע קמו פודה וריגרו והודו באשמה. ברלין, נדהם, הורד מרוכבי-העדים. הוא עדיין לא שב לארץ. בביתו שבכני ברק אומרת אשתו כי אינה יודעת דבר על המישפט. בעלה יחזור בעוד שבוע עיים.

ריגרו ופודה חוייבו להחזיר לסוחרים את כספם ולשלם את הוצאות המישפט. גוריהרין עדיין לא ניתן. העונש על עבירה כזו הוא 20 שנות-מאסר.

התחיל לעבוד ככור-יאומן בסיפריית בית-המדרש לרבנים. כשנודע הרבר תשבתי, בירושלים, מיהר לכתוב מיכ"ת לספרו הראשי, "הר"ר מנחם שמלצר, שבו סיפר לו על עלילותיו של רפאל פודה.

פודה פוטר מעבודתו. סיפריית רבות כרתני ארצות-הברית הוזתרו מפניו. לפני שנתיים הופיעו במישרו של שמלצר בניו-יורק שני יהודים חרדים, אהרון ברגר מניו-יורק וברל ברלין מבני-ברק, סוחרים בספרים עתיקים. הם סיפרו לו כי קנו את הגדת-גוואדאלאחארה מאדם בשם גבריאל רוג'רס,

להשיג. אין הוא משיב על צילול-התלפון. רק אחרי שלושה ימים ושש שיחות-טלפון אמר: "אני לא מוכן להירכנס לזה. הגשנו תלונה למישטרה. עכשיו העניין נמצא בידיה. אני לא מנסה לחפות על שום דבר, אבל אני לא רוצה להיכנס לדברים שאני לא צריך לרבר עליהם."

דובר מחוזה-המרכו של המישטרה, שם הוגשה התלונה, לא השיב לצילול-לייטלפון במשך שבוע ימים. דובר המטה הארצי של המישטרה, ערי גונן: "לא ביקשנו את הסגרתו לישראל. אינני יכול לאמר מדוע."

שרה ליבוביץ מספרת: הסיפורה הלאומית גילתה שהנזיד המגוייד הוא גנב, אך היא הניחה לו להסתלק מהארץ

ושילמו לו תמורתה 90 אלף דולר. בסותב, שם ביקשו למכרה, חשדו כי זוהי הגדה מזוייפת. התקשו להאמין כי הגדה כה יקרה נמצאה במשך שנים רבות באוסף פרטי, מבלי שאיש מהי סוחרים ידע על כך.

הר"ר שמלצר בדק את ההגדה ובישר לסוחרים כי, לדעתו, ההגדה אכן מזוייפת. לברדיה נוספת פנו אל הפרופסור תשבתי, ייעץ להם.

הפרופסור פרץ תשבתי הוא מומחה בינלאומי לאינקונבולים. כך מכונים ספרים שנרפסו מאז ראשית הרפוס ועד שנת 1500. הספר העברי הראשון נרפס ב-1457. האינקונבולים העבריים נרפסו, אפוא, במשך תקופה של 25 שנים בלבד. כיום נותרו 150 אינקונבולים עבריים. 85 מהם נמצאים בירושלים.

הגדה בתה חריף

הגדת-גוואדאלאחארה היא אינקונבולה. היא נרפסה בשנת 1842, והיא הגדת-פסח הראשונה שנרפסה ברפוס. העותק היחיד שנותר לפליטה, מתוך מהדורה של כ-200 עותקים, מצוי בבית-הספרים בירושלים, ולמנו שוקן, אביו של גרושם שוקל, עורך הארץ. שהיה אספן ספרים, הוריש את ההגדה לבית-הספרים, ביחד עם 63 ספרים נדירים נוספים. העותק הובל בהדרת-יקודש למישך ררו של הפרופסור בית-אריה. ספרנית כסופת-שיער חיבקה את הספר הנדיר, המתינה בפתח החדר עד ששב ובמסר לידיה. ספר גדול, ששישה עמודים ברפוס שחור, גדול, ללא ציורים או קישוטים כלשהם.

הסוחרים החרדים קיבלו את עצתו של הר"ר שמלצר, ופנו אל הפרופסור תשבתי. מבט חטוף באינקונבולה הבהיר לי כי זו הגדה מזוייפת. כדי להגביר את האותנטיות, זייף פודה בעמוד הראשון כתבייד לטיני מהמאה ה-16, שש שר-רות קצרות, האומרות כי זהו ספר-תורה. בהגדה המקורית השורות האלה אינן קיימות, כמוכונן, אמר תשבתי בהתלהב, בות, בהתרגשות. ניכר בו כי האינקו-נבולים הם מרכזי חיון, כי הוא מכיר

תגובות האוניברסיטה והמישטרה משונות, עמומות. פודה, כך אומרים בבית-הספרים, הסב נזקים בכמיליון דולר. הוא גנב ורצח ספרים. לפעמים רצח של ספר הוא אכזרי לא פחות מרצח של אדם, אומר אחד העובדים. עד היום יש במחסן הספרים הנדירים פתקים קטנים, המודיעים כי אי-אלה ספרים נמצאים ברשותו של רפאל פודה.

בכל זאת איש לא דרש ממנו כי יחזיר את כל הספרים הגנובים. הוא לא נשפט כארץ, וכשברח לא דרשה המישטרה את הסגרתו. לא כך קרה בארצות-הברית. זמךמה אחרי שפרדה נמלט ללונדון-אייילנד, הוא

יום לפני הנסיעה גילה הפרופסור תשבתי דף עתיק בידיו של פודה. כשנשאל איך הגיע הרף לידיו, השיב תשובה מתחמקת, משונה. הנהלת הסיפריה פנתה למישטרה. בחיפוש שנערך בנמלה-תעופה במי-זוורתיו של פודה נתגלו חמישה ספרים עתיקים. הספרים הוחזרו. פודה טס לאיטליה. שני שוטרים ואחד מספרני האוניברסיטה מיהרו לביתו שכונת רחביה בירושלים. שם גילו 110 פריטים עתיקים, רפים וספרים. אשתו נדהמה, מספר תשבתי. היא אמרה כי לא הכירה אותו ככזה.

אחרי שבוע חזר פודה לארץ. לשאלות החוקרים השיב כי חש שהרפים והספרים העתיקים יהיו אצלו, בביתו, בטוחים יותר מאשר במרתפי האוניברסיטה. מתוך אהבת-ספרים עשיתי זאת, אמר.

הוא הושעה מעבודתו. במשך חצי שנה המשיך לקבל משכורת. בינתיים מכר את דירתו ואת מכוניתו. כשנזכרו סוף-סוף לשלוח לו הזמנה לדין בבית-המישפט, גילו כי נמלט מהארץ.

רצח ספרים

לונדון-אייילנד, לשם הגיעו, קנו בנייהוג פודה דירת-פאר. שם נולדה בתם השניה.

אסתר פודה-ריגרו מרצה בכרוקלין קולג'. היא משתמשת בשם-מישפחתה המקורי, ריגרו. הוא הקים בית-דפוס לספרים עבריים, פרדס. בית-הספרים האוניברסיטאי רכש ממנו כמה הגרות של פסח. לעובדים שתמחו על פשר הקציה, השיבה ההנהלה כי בית-הספרים

חייב לרכוש כל ספר עברי היצא לאור, בין אם המו"ל אדם ישר ובין אם הוא גנב.

באוניברסיטה מתחמקים משיחה על פודה. הדיבר, בני משקין, מודיע כי אין זה עניינה של ההנהלה. הפרופסור מל-אכי בית-אריה יענה על כל השאלות. הפרופסור מלאכי בית-אריה, מומחה לכתבייד של ימי הביניים, הוא מנהל הסיפריה הלאומית. הספן כסיפרו של אק נקרא אף הוא מלאכי. אני לא מכיר את אק, אומר בית-אריה. זהו צידוד-מיקרים מחד, שהי יל שם נדיר. יכול להיות כי אק פגש את שמי בפריסומים שלי. את תגובתו על מיקרה-פודה קשה

ונדיר שנידלדל מנכסיו אחרי שנתכבד במגע-ידו של פודה.

תלש דפים

איש לא חשד ברפאל גרושם פודה. הוא היה חביב, חברותי, בעל קסם אישי וזמן רב, ידע להחניף למנהליו בערמומיות מחושבת. שאל לשלמו של זה, שיכח את מחקריו של זה, השמיץ את מי שצריך כאזוני מי שאבה לשמוע, היה מעורה בכל מה שקורה.

הוא נסע לארצות-הברית לשנת-שבתו וחזר אחרי שנתיים. סמוך לשובו נרש לאשה את אסתר ריגרו, בתו של הרבה-פרופסור ריגרו מבית-המדרש לרבנים בניו-יורק.

משפרש הרב לגימלאות העתיק את מקום-מגוריו לירושלים. כאן התגורר בנו, שימהה ריגרו, מאמך-כרוסל, שמר סרב בתוקף לרבר על פודה. בתו של הרב, שבאה לכרו, התוודעה לפודה. החתונה נערכה כמלון המנך דוד. חתונה מפוארת. 300 מוזמנים. הוריו הקאתוליים של החתן לא הגיעו, למרות שציפה להם בהתרגשות. גם רבים מעובדי-האוניברסיטה, שהומנו, לא באו. פודה כעס על הנעדרים. לא מחמת כבודו שחולל, אלא בשל קמצנותו.

הזמנתי עבורך מנת-אוכל, אמר לאחד מהם. אתה לא באת, והאוכל התקלקל!

כשהוא נשוי לבתו של רב מכובד, על סף התמנותו כמנהל המעבדה, התחוק בתחוננו העצמי של פודה. הוא איבר את כל כללי הזוהרות. תלישת הדפים הפכה לעניין שבשיגרה. לער-תים אף לא טרח להסתיר את הדפים הגנובים. כמה ספרנים הבחינו בו במיסדרונת הסיפריה. כשדפים עתיקים בידו ופניו אדישות, שלות, כאילו היו אלה ברבימכר של עמוס עוז ולא דפי של ספר מהמאה ה-15. ועדיין איש לא שאל מה קורה. מי תולש ואיך.

כשחיין פודה כי ספרני הסיפריה הלאומית אינם חושדים בו כלל, החליט להרחיב את תחום פעילותו. לא עוד דפים יחידים. מעתה יגנוב ספרים שלמים, עתיקים, נדירים, יקר-מצי-אות.

מחסן הספרים הנדירים שוכן באחד ממרתפיו של בית-הספרים. הוא מוגן ברלתות ננעלות, אקלמו מלאכותי, מווסת היטב. הכניסה מותרת רק למת-מעט.

אוצרות יקרים, שערכם אינו נמדד בכסף, גודשים את שורותיו. הטיסה של תורת-היחסות של איינשטיין, כתובה בכתבייד. שני כרכים בכתיב ירו של הרומב"ם. חומש שנכתב במאה ה-10. מחזור ורמז משנת 1272. בתר תנ"ך משנת 1260. כיתבייד של ניוטון.

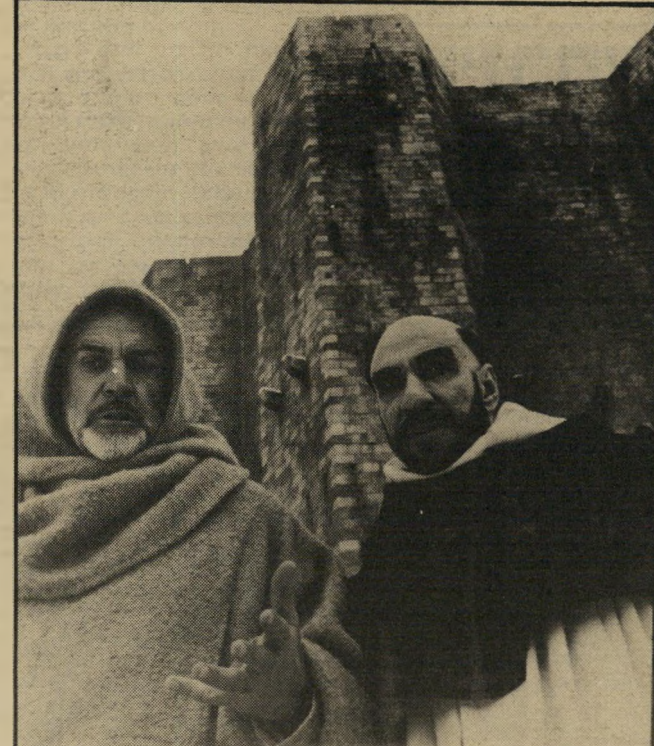
לאטילאט הצליח פודה לשכנע את הנהלת האוניברסיטה שהוא חייב לסייר במחסן הספרים הנדירים. אני צריך להחליט אלה מהספרים חייבים להשקם במהירות, ולא — יתכלו, אמר. הפרופסור פרץ תשבתי, אז הספן הראשי, היום פנסיוניר, הנתחן לו להיכנס למחסן בכל עת. כעבור זמךמה ראה האחראי על המחסן, זלמן זנד, את פודה, כשהוא רוחף לכיס מעילו ספר עתיק, קטן. הוא רץ אחריו לרדת ושאל אותו לפשר מעשהו. פודה אמר כי רצה לכרוק את כריכת הספר.

למחרת ערכנו ישיבת-הנהלה והח-לטנו לאסור עליו את הכניסה למחסן. לא גילינו לו כי אנו חושדים בו. אמרתי לו כי מעתה אסור לאיש להיכנס למחסן.

פודה, שהבין כי בכך נתסם מיכרה-הזהב שלו, ניסה להחניף לי בכל דרך אפשרית, כדי שאתרכך ואתיר לו לשוב לסיוריו במחסן. מוכן שלא שינתי את דעתי.

הוא המשיך לעבוד כמעבדה, אולם אנחנו פיקחנו על כל הספרים שעברו תחת ידיו. ספרנו את דפי הספרים שקיבל לכריכה, בצאתם אליו, וכשחזרו למחסן.

ימים אחדים אחרי-כך ביקש פודה לצאת לחופשה קצרה. לתשבתי סיפר כי הוא נוסע לאיטליה, לביקור מישפחתי.

שם הוורד: המינזר בסוף הכל נשרף